

Ammattiliittojen strategiat ja maahanmuutto

Maahanmuuttajat liittyvät ammattiliittojen jäseniksi enenevässä määrin. Ammattiliitot joutuvat pohtimaan, miten niiden jäsenistön ja suomalaisten työmarkkinoiden monikansallistuminen vaikuttaa edunvalvontaan. Tutkimuksen keskiössä olleiden Rakennusliiton ja Palvelualojen ammattiliiton PAMin tulevaisuuden näkemien kannalta maahanmuuttokysymyksissä onnistuminen on keskeinen kysymys, sillä niiden edustamilla aloilla maahanmuuttajat ja maassa tilapäisesti työskentelevät ulkomaalaiset muodostavat merkittävän osan työvoimasta. Molemmat liitot pyrkivät saamaan maahanmuuttajia jäsenikseen ja turvaamaan heidän työehtojaan. Samaan aikaan ne kuitenkin puolustavat nykyistä lainsäädäntöä, joka asettaa ns. kolmansien maiden kansalaiset heikompaan juridiseen asemaan kuin Suomen ja muiden EU- ja Eta-maiden kansalaiset.

Miksi pitäisi tutkia ammattiliittojen suhtautumista maahanmuuttoon? Aiheen yhteiskunnallista merkitystä voi perustella useastakin näkökulmasta. Ensinnäkin ammattiliittojen suhtautuminen työmarkkinoiden tulokkaisuun – tässä tapauksessa maahanmuuttajiin – kertoo siitä, mitä ja keitä ammattiliitot edustavat. Toiseksi ammattiliittojen tulevaisuus on riippuvainen siitä, onnistuvatko ne löytämään ratkaisuja maahanmuuttokysymyksiin. Toisin sanoen ammattiliittojen reaktiot kertovat niiden kyvystä tai kyvyttömyydestä uudistua globalisoituvassa maailmassa. Kolmanneksi aiheen mielenkiintoisuutta ja tärkeyttä voi perustella yleisen maahanmuuttopolitiikan näkökulmasta: Suomessa ammattiliitoilla on vaikutusvaltaa valtion maahanmuuttopolitiikkaan ja maahanmuuttajien asemaan.

Toivottavatko ammattiliitot maahanmuuttajat tervetulleiksi vai pitävätkö ne maahanmuuttoa uhkana? Turvautuvatko ammattiliitot protektionismiin, jossa oman kansallisen tai etnisen ryhmän edut asetetaan muiden edelle, vai pyrkivätkö liitot entistä laajempaan edunvalvontaan kattaen myös maahanmuuttajat? Entä miltä ammattiliitot näyttävät maahan muuttaneiden työntekijöiden silmissä? Ovatko ne toimijoita, jotka he voivat kokea omakseen?

Näihin kysymyksiin etsin vastauksia väitöskirjatutkimuksessani (ALHO 2015)¹. Keskityin kahteen suomalaiseen ammattiliittoon, Rakennusliittoon ja Palvelualojen ammattiliittoon (PAM). Valitsin nämä kaksi ammattiliittoa, sillä ne edustavat aloja, joille maahanmuuttajat – ja maassa tilapäisesti työskentelevät ulkomaalaiset – työllistyvät tyypillisesti Suomessa.

Suomalaisten ammattiliittojen lisäksi tutkin Viron ammattiyhdistysliikkeen

suhtautumista rajat ylittävään työvoiman liikkuvuuteen. Viron tilanteen huomiointi on tärkeää, sillä Suomen ja Viron työmarkkinat ovat sidoksissa toisiinsa, josta konkreettisena esimerkkinä ovat Tallinnan ja Helsingin väliä pendelöivät virolaiset rakennustyöntekijät.

Tutkimuksessa tarkasteltiin niin ikään työnantajien ja heidän etujärjestöjensä (EK, EVA, Rakennusteollisuus RT) näkemyksiä maahanmuutosta, sillä niiden toiminta vaikuttaa ammattiliittojen toimintaympäristöön ja -edellytyksiin. Haastattelin myös ravintola-, siivous- ja rakennusalalla työskenteleviä maahanmuuttajia kartoittaen heidän näkemyksiään ammattiliitoista ja Suomessa työskentelystä.

Näillä aineistoilla vastasin tutkimukseeni pääkysymykseen eli siihen, mitkä ovat Rakennusliiton ja Palvelualojen ammattiliiton maahanmuuttoon liittyvät strategiat. Strategialla tarkoitan suhteellisen

ROLLE ALHON mukaan maahan-
muutto palauttaa ay-liikkeen
perimmäisten kysymysten äärelle,
kuten: keitä ovat "me" ja missä kulkevat
edunvalvonnan rajat.

MITKÄ OVAT RAKENNUSLIITON JA PALVELUALOJEN AMMATTILIITON MAAHANMUUTTOON LIITTYVÄT STRATEGIAT?

vakiintuneita toiminnan muotoja, jotka liittyvät eri toimijoiden muodostamaan, jatkuvasti muuttuvaan toimintaympäristöön. Eri toimijoiden edun mukaista on vaikuttaa toimintaympäristöönsä siten, että se vahvistaa niiden asemaa.

Hyödynsin tutkimuksessani useita eri aineistoja ja tietolähteitä. Pää-tutkimusaineistoni koostui 78 laadullisesta tutkimushaastattelusta. Haastattelin ammattiliittojen edustajia, Suomessa työskenteleviä maahanmuuttajia, työnantajia ja työsuojeluviranomaisia. Osallistuin myös ammattiliittojen seminaareihin sekä tilaisuuksiin, joista keräsin havaintoaineistoa. Tutkin myös ammattiliittojen ja työnantajajärjestöjen kannanottoja, joita olivat muun muassa niiden tiedotteet ja ulostulot mediassa. Analysoin aineistot laadullisen sisällön-analyysin menetelmällä.

AMMATTILIITTOJEN SUHTAUTUMINEN MAAHANMUUTTOON JA -MUUTTAJIIN

Ammattiyhdistysten suhtautumista maahanmuuttoon kuvataan usein kielteiseksi, ja tämä pitää osittain paikkansa historiallisesti. Ammattiliitot ovat usein vastustaneet maahanmuuttoa, koska ne ovat katsoneet maahanmuuttajien uhkaavan jäsenkuntansa asemaa (ks. esim. **PENNINX JA ROOSBLAD** 2000). Historiassa on myös kansainvälisiä esimerkkejä siitä, että ammattiliitot ovat ajoittain suhtautuneet jopa rasistisesti maahanmuuttajiin ja etnisiin vähemmistöihin.

Asia ei kuitenkaan ole näin yksipuolinen. Aikaisempi kansainvälinen tutkimus osoittaa myös, että ammattiliitot ovat parantaneet maahanmuuttajien usein heikkoa työmarkkina-asemaa (**PENNINX JA ROOSBLAD** 2000, **MILKMAN** 2010). Monissa tapauksissa ammattiliitot ovat hyväksyneet maahanmuuton rajoitusten höllentämisen, sillä ne ovat katsoneet maahanmuuton hyödyttävän kansantaloutta. Tietyt ammattiliitot esimerkiksi Yhdysvalloissa ovat nähneet maahan-

On kansainvälisiä esimerkkejä siitä, kuinka ammattiliitot ovat vastustaneet maahanmuuttoa tai kohentaneet maahanmuuttajien työmarkkina-asemaa.

muuttajat voimavarana, jonka avulla ne ovat yrittäneet vahvistaa heikentynyttä yhteiskunnallista asemaansa.

Idealistiset syyt ovat joskus saaneet ammattiliitot kannattamaan liberaalia maahanmuuttopolitiikkaa. Joissain maissa (esimerkiksi Espanjassa ja Italiassa) ammattiliitot ovat auttaneet heikossa asemassa olevia paperittomia maahanmuuttajia (**HAUS** 2002, **WATTS** 2002). Maahanmuuttajat ovat lisäksi olleet mukana rakentamassa ammattiyhdistysliikettä. Tästä esimerkkinä ovat suomalaiset ammattiyhdistysaktiivit 1900-luvun alkupuolella Yhdysvalloissa.

Aihepiirin aiempi tutkimus sijoittuu pääasiassa Yhdysvaltoihin ja Länsi-Euroopan ns. vanhoihin maahanmuuttomaihin. Myös Suomen tilannetta on tutkittu jonkin verran. **TIINA RISTIKARIN** väitöskirja vuodelta 2013 käsitteli suomalaisten luottamusmiesten asenteita maahanmuuttajia kohtaan. Aiemmin **SEPPO PAANASEN** väitöskirja vuodelta 1999 sivusi Rakennusliiton luottamusmiesten suhtautumista rakennusalan ulkomaisiin työntekijöihin. Näiden lisäksi on toteutettu muutamia suppeampia tutkimuksia. Esimerkiksi **MATS NYLUNDIN** (2008) tutkimus valotti sitä, miten Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö lobbasi mediaa hyödyntäen vuosituhanen alussa siirtymäaikalaan, jonka avulla työperusteista maahanmuuttoa rajoitettiin uusista EU-maista vuosien 2004 ja 2006 välillä EU:n laajennuttua vuonna 2004.

Ylipäätään EU:n laajentumiset 2004 ja 2007 lisäsivät maahanmuuttokysymysten

merkitystä Länsi- ja Pohjois-Euroopan maiden ammattiliittojen kannalta. Vanhojen EU-maiden ammattiliitot kokivat muuttoliikkeen uusista EU-maista ongelmalliseksi, sillä ne pelkäsivät, että muuttoliike aiheuttaa ”sosiaalista dumpausta” palkkojen ja muiden työehtojen suhteen, koska muuttoliike suuntautui matalapalkkamaista. Ammattiliitot pelkäsivät, että uusien EU-maiden työntekijät hyväksyisivät tai joutuisivat hyväksymään heikkoja työehtoja. Tämä huoli on ammattiliittojen kannalta edelleen ajankohtainen kuten haastatteleman Rakennusliiton edustajan sitaatti kuvaa: ”Me ei haluta mitään semmoisia halpamyömarkkinoita Suomeen, rakentamisen osalta, niin kuin joissakin Euroopan maissa esimerkiksi on.”

Ammattiliitot ovat pelänneet, että uusista EU-maista tulleet maahanmuuttajat työskentelisivät heikommin työehdoin kuin kantäväestö.

Kaikkiaan aikaisempi suomalainen tutkimus on osoittanut ammattiyhdistysliikkeen käyttäneen eräänlaista portinvarijan roolia vaikuttaessaan valtiolliseen maahanmuuttopolitiikkaan. Tämä on käytännössä tarkoittanut protektionistisen työperusteisen maahanmuuttopolitiikan puolustamista ja edistämistä. Esimerkiksi **TAPIO BERGHOLMIN** (2012, 412) mukaan SAK osaltaan myötävaikuttanut jo 1970-luvulla siihen, että työperusteinen maahanmuutto Suomeen oli minimaalista, vaikka Suomessa esiintyi työvoimapulaa tietyillä aloilla. Väitöskirjani mukaan SAK:n (ja sen jäsenliittojen) perustelut ovat edelleen samat kuin tuolloin: mikäli työvoimapulaa ilmenee, tulee tilanne korjata palkkaamalla työttömiä kotimaasta eikä ulkomailta rekrytoimalla. Toisaalta liitot perustelevat maahan-

”MAAHANMUUTTAJIEN ASEMAN PUOLUSTAMINEN ON AMMATTILIITTOJEN OMASSA INTRESSISSÄ.”

muuton rajoituksia nykyään myös sillä, että niiden avulla valtiovalta pystyy kontrolloimaan työnantajien kykyä noudattaa työehtosopimuksia. **JUKKA KÖNÖNEN** on maahanmuuttopolitiikkaa käsittelevässä väitöskirjassaan (2015) kyseenalaistanut rajoitusten hyödyllisyyden työehtojen puolustamisessa.

Tässä suhteessa ammattiliittojen strategiat eroavat kansainvälisesti katsottuna: joissain maissa – ja joillain aloilla – ammattiliitot katsovat, että työehtoja puolustetaan tehokkaimmin kontrolloimalla työehtoja työpaikkatasolla sen sijaan, että rajoitetaan työntekijöiden rajat ylittävää liikkuvuutta – kun taas joissain tapauksissa liitot uskovat enemmän työvoiman maahantulon kontrolloimiseen (ks. **KRINGS** 2009).

Mainittakoon kuitenkin, että eri ammatillisilla keskusjärjestöillä on ollut osittain erilaiset painotukset: korkeakoulutettujen ammatillisen keskusjärjestön (Akava) suhtautuminen maahanmuuttoon on ollut liberaalimpaa verrattuna Suomen ammattiliittojen keskusjärjestöön (SAK). On vaikea antaa yksiselitteistä vastausta sille, mistä ero johtuu. Syy liittyyneen kuitenkin siihen, että akateemisesti koulutetut työntekijät eivät koe kilpailevansa maahanmuuttajien kanssa työpaikoista samalla tavalla kuin työntekijät PAMin, Rakennusliiton ja muiden SAK:hon kuuluvien liittojen jäsenet. Sisään pääsy Akavan edustamiin ammatteihin on usein säädellympää kuin SAK:n liittojen edustamiin ammatteihin.

Tutkimuksessani havaitsin, että ammattiliitot käyttävät edelleen portinvartijaroolia liittyen työperusteiseen maahanmuuttoon. Erityisesti Rakennusliitto ja Palvelualojen ammattiliitto puolustavat aktiivisesti nykyisiä kolmansien maiden kansalaisia koskevia maahanmuuttorajoituksia. Kolmansilla mailla tarkoitetaan muita kuin EU- ja ETA-maita.

Tutkimani liitot katsovat, että nykyiset työperusteisen maahanmuuton rajoi-

tukset ovat työttömien intressissä. Liitot myös esittävät, että ns. saatavuusharkinnan yhteydessä pystytään jossain määrin kontrolloimaan työnantajien kykyä noudattaa suomalaisia työehtosopimuksia. Tutkimani ammattiliitot ovat osaltaan olleet estämässä maahanmuuton rajoitusten purkamista.

Akateemisesti koulutetut työntekijät eivät koe kilpailevansa maahanmuuttajien kanssa työpaikoista samalla tavalla kuin SAK:hon kuuluvien liittojen jäsenet.

Nykyisissä rajoituksissa on haittapuolensa maahanmuuttajan kannalta: ne tekevät kolmansien maiden kansalaisten asumisesta Suomessa luvanvaraista työ- ja oleskelulupiin liittyvien vaatimusten takia. Oleskeluluvat ovat joissakin tapauksissa sidoksissa tiettyyn tulotasoon ja siihen, että maahanmuuttaja on töissä. Tämä heikentää maahanmuuttajan neuvotteluasemaa suhteessa työnantajaan (ks. **KÖNÖNEN** 2015). Tästä lähtökohdasta voidaan perustellusti kysyä, ovatko nykyiset työperusteiseen maahanmuuttoon liittyvät kontrollit todellakin työehtojen puolustamisen kannalta hyödyllisiä ja maahanmuuttajien intressissä kuten Rakennusliitto, PAM ja SAK esittävät.

Oleskelulupiin liittyvät rajoitukset heikentävät maahanmuuttajan neuvotteluasemaa suhteessa työnantajaan.

Suomessa etenkin työnantajajärjestöt ovat vaatineet nykyistä liberaalimpaa

työperusteista maahanmuuttopolitiikkaa, koska niiden näkemyksen mukaan lisääntynyt työvoiman tarjonta parantaisi yritysten toimintamahdollisuuksia ja kansantaloutta. Sekä ammattiliitot että työnantajajärjestöt puolustavat maahanmuuttokantaansa kansallisella intressillä syyttäen toisiaan kaapeasta oman edun ajamisesta.

MONIPUOLINEN KUVA AMMATTILIITTOJEN JA MAAHANMUUTTAJIEN SUHTEESTA

Tutkimukseni antaa kaikkiaan aikaisempaa tutkimusta monipuolisemman kuvan ammattiliittojen toiminnasta. Ammattiliittojen strategiat eivät nimittäin rajoitu työperusteisen maahanmuuton rajoitusten puolustamiseen. Niillä on myös käytössään strategioita, jotka puolustavat ja kohentavat maahanmuuttajien työmarkkina-asemaa. Liitot esimerkiksi tiedottavat yleisimmillä maahanmuuttajakielillä suomalaisista työehtosopimuksista. Lisäksi liitot ovat kohdentaneet suoramarkkinointia maahanmuuttajaväestölle saadakseen uusia jäseniä sekä järjestävät säännöllisesti maahanmuuttajille suunnattuja infotilaisuuksia.

Maahanmuuttajajäsenten määrä onkin kymmenenkertaistunut sekä Rakennusliitossa että PAMissa viimeisten 10 vuoden aikana. Sama trendi koskee myös muita suomalaisia ammattiliittoja: laskelmani mukaan liittojen maahanmuuttajajäsenten määrä kasvoi – kaikki ammattiliitot mukaan lukien – 71–78 prosenttia vuosien 2006 ja 2011 välillä. Maahanmuuttajien määrä Suomessa kasvoi tänä aikana huomattavasti vähemmän. Pidän tätä osoituksena siitä, maahanmuuttajien parissa on tarvetta ammatilliselle edunvalvonnalle. Tämä käsitys saa vahvistusta maahanmuuttajahaastattelujen perusteella. Jotkut maahanmuuttajat olivat esimerkiksi saaneet ammattiliittojen apua maksamattomien palkkojen perinnässä.

RAKENNUSLIITOLLE TYÖEHTOJEN VALVONTA ON VAIKEAMPAA KUIN PAMILLE MAASSA TILAPÄISESTI TYÖSKENTELEVIEN SUUREN OSUUDEN TAKIA.

Maahanmuuttajien aseman puolustaminen on ammattiliittojen omassa intressissä, ja ammattiliitot ovatkin nostaneet maahanmuuttajien kohtaamia erityisongelmia julkiseen keskusteluun. Ammattiliittojen edun ja valtaresurssien² mukaista ei ole syntyperäisen väestön ja maahanmuuttajien työehtojen eriytyminen tai se, että maahanmuuttajat eivät liity liittojen jäseniksi. Valtaresurssit ovat puolestaan sidoksissa ammattiliittojen neuvotteluvoimaan suhteessa työnantajiin ja valtiovaltaan.

Toisaalta tällainen kehitys, jossa maahanmuuttajat tekevät samoja töitä kuin syntyperäiset suomalaiset, mutta heikommin työehdoin, on jo jossain toteutunut. Haastattelemiini maahanmuuttajat kertoivat, että on yleistä, että maahanmuuttajat tekevät samoja töitä kuin syntyperäinen väestö heikommin työehdoin. Haastattelemiini työsuojeleviranomaisten, mutta myös joidenkin työnantajien, näkemykset olivat yhteneväisiä tämän tulkinnan kanssa. Jotkut maahanmuuttajat myös kertoivat, että rakennus- ja palvelualoilla on työnantajia, jotka suhtautuvat kielteisesti ammattiliiton jäsenyyteen.

Tutkimani liitot kuvaavat kategorisesti maahanmuuttajat hyväksikäytetyiksi. Tällä ne tarkoittavat nimenomaan työehtojen polkemista. Maahanmuuttajahaastattelut antavat kuitenkin monimuotoisemman kuvan tilanteesta. Osa haastatelluista nimittäin vertasi työehtojaan lähtömaan tilanteeseen. Esimerkiksi haastatelluille virolaisille työntekijöille Suomi edusti Viroa työntekijäystävällisempää maata, jossa palkat ovat korkeammat ja muutkin työehdot paremmat. Ammattiliittojen ja maahanmuuttajien tulkinnat eivät siten ole täysin yhteneväiset. Rakennusliiton ja PAMin kategorinen tapa määrittellä maahanmuuttajat hyväksikäytetyiksi tai riistetyiksi ei kaikissa tapauksissa kuvaa maahanmuuttajien omaa määrittelyä

tilanteesta. Liittojen vertailukohtana ovat kotimaiset eivätkä ulkomaiset työehtosopimukset. Ts. ne painottavat, että Suomessa pitää noudattaa suomalaista työläinsäädäntöä ja työehtosopimuksia.

Maahanmuuttajien näkemys ammattiliitoista oli käytännönläheinen: he olivat liittyneet jäseniksi silloin kun he olivat katsoneet jäsenyyden tuovan konkreettista hyötyä. Tässä mielessä maahanmuuttajien näkemys ammattiliitoista ei poikkea syntyperäisen väestön näkemyksistä. Toisaalta haastatellut painottivat, että maahanmuuttajien tieto ammattiliittojen roolista Suomessa on usein olematon. Kuten eräs suhteellisen varakkaasta perheestä kotoisin oleva intialainen työntekijä asian ilmaisi: ”Minun maassani minun yhteiskuntaluokkani ihmisillä ei ole tapana kuulua ammattiliittoon.”

Ammattiliitot pitävät heikommin työehdoin työskenteleviä maahanmuuttajia hyväksikäytetyiksi, mutta joissakin tapauksissa nämä itse näkevät olojensa parantuneen.

Tutkimieni ammattiliittojen strategiat maahanmuuttokysymyksissä ilmentävät niiden vahvaa asemaa kolmikantaisessa päätöksentekojärjestelmässä. Esimerkiksi Rakennusliitto on aktiivisesti vaikuttanut maahanmuuttoon ja ulkomaiseen työvoimaan liittyvään lainsäädäntöön. Molemmat liitot pyrkivät yhdessä SAK:n kanssa vaikuttamaan julkiseen mielipiteeseen maahanmuuttokysymyksissä.

AMMATTILIITTOJEN EROT JA ARVOT

Tutkimukseni osoittaa, että eri ammattiliittojen strategioissa on eroja. Rakennusliitto on ottanut käyttöön pitkälle vietyjä maahanmuuttajille suunnattuja erityis-

strategioita. Se on perustanut toimipisteen Tallinnaan ja oman ammattiosaston maahanmuuttajille sekä palkannut venäjänkielisen toimitsijan. PAMin maahanmuuttajille suunnatut erityisstrategiat puolestaan rajoittuvat vieraskieliseen viestintään.

Lisäksi maahanmuutto näyttäytyy erilaisena kysymyksenä eri ammattiliitoille. Rakennusliitolle kansallisten työmarkkinoiden asteittainen avautuminen on ongelma, sillä maassa tilapäisesti työskentelevät maahanmuuttajat liittyvät harvoin liiton jäseniksi. Rakennusliiton on myös vaikea valvoa maassa tilapäisesti työskentelevien työehtoja, mistä monikansallinen Olkiluodon työmaa on äärimmäinen esimerkki. PAMin edustamalla aloilla maahanmuuttajat sen sijaan asuvat pysyvämmiin Suomessa, mikä helpottaa PAMin edunvalvontaa ja jäsenhankintaa.

Vastaavatko strategiat liittojen julkilausuttuja arvoja? Tasa-arvo on molempien liittojen keskeinen julkilausuttu arvo. Mikäli asiaa katsotaan kansallisesta näkökulmasta, on perusteltua väittää, että tutkimieni ammattiliittojen strategiat kohentavat maahanmuuttajien syntyperäistä väestöä heikompaan asemaan ja näin edesauttavat tasa-arvoa.

Strategioiden ulkopuolelle jäävät kuitenkin kaikista epävarmimmissa tilanteissa olevat maahanmuuttajat, joista ääriesimerkkinä ovat niin sanottu paperittomat työntekijät. Toisaalta mikäli asiaa tarkastellaan globaalista näkökulmasta, voidaan hyvin perusteina väittää, että liittojen strategia estää työperusteista maahanmuuttoa EU- ja Eta-alueen ulkopuolelta, merkitsee sitä, että tasa-arvon ihanne ei toteudu globaalilla tasolla. Strategia estää kolmansien maiden kansalaisten liikkuvuutta Suomeen.

Ammattiliitoille maahanmuutto näyttäytyy ennen kaikkea kysymyksenä työehdoista, ja maahanmuuton merkitys on kasvanut entisestään 2010-luvulla.

Tässä uudessa – ja osittain vaikeassa – tilanteessa liitot ovat onnistuneet kehittämään uusia strategioita, joilla ne puolustavat maahanmuuttajien asemaa. Toisaalta liitot puolustavat valtion maahanmuuttoliittista kontrollia, joka rajoittaa kolmansien maiden kansalaisten liikkuvuutta sekä oikeutta asua ja työskennellä Suomessa. Maahanmuutto näyttäytyy osittain erilaisena ilmiönä eri toimialojen ammattiliitoille. Liitoilla on mahdollisuus tehdä toisistaan poikkeavia valintoja maahanmuuttoon liittyvissä kysymyksissä kuten Rakennusliiton ja PAMin vertailu osoittaa.

Maahanmuutto vie ay-liikkeen perimmäisten kysymysten äärelle, kuten kenen etua ajetaan ja keitä ovat ”me”? ■

Viitteet

1 Väitöskirja hyväksyttiin Turun yliopistossa syyskuussa 2015.

2 Valtaresurssista ks. **KORPI** (1978, 1998).

Kirjallisuus

- ALHO, R.** (2015), Inclusion or Exclusion? Trade Union Strategies and Labor Migration. PhD thesis. University of Turku. (<http://www.doria.fi/handle/10024/113738>)
- ALHO, R.** (2013a), Trade Union Responses to Transnational Labour Mobility in the Finnish-Estonian Context, *Nordic Journal of Working Life Studies*, 3:3, 133–153. (<http://rossy.ruc.dk/ojs/index.php/njwls/article/view/3015/1278>)
- ALHO, R.** (2013b) Trade union responses to labour immigrants: selective solidarity. *Yearbook of Finnish Population Research* 2013.
- HAUS, L.** (2002), Unions, Immigration and Internationalization. *New Challenges and Changing Coalitions in the United States and France*, New York: Palgrave Macmillan.
- KORPI, W.** (1978), Arbetarklassen i välfärdskapitalismen: arbete, fackförening och politik i Sverige. Bokförlaget Prisma i samarbete med Institutet för social forskning, Tampere: Vastapaino.
- KORPI, W.** (1998), Power Resources Approach vs. Action and Conflict: on Causal and Intentional Explanations in the Study of Power, teoksessa J.S. O'Connor & G.M. Olsen (Eds.): *Power Resource Theory and the Welfare State: A Critical Approach*, Toronto: Toronto University Press, 37–65.
- KRINGS, T.** (2009), Organised Labour and Migration in the Global Age: A Comparative Analysis of Trade Union Responses to Migrant Labour in Austria, Germany, Ireland and the UK. PhD thesis, Dublin City University.
- KÖNÖNEN, J.** (2015), Elämän ja työn rajoilla: Maahanmuutto, matalapalkkaiset työmarkkinat ja prekarisaatio, Ph.D. diss., University of Eastern Finland.
- NYLUND, M.** (2008), Erään uhkakuvan anatomia: Virolainen vierastyövoima, uutisvälitys ja SAK, teoksessa Helander, M. (toim.): *Going Global. Ay-liikkeen menestysresepti globaalissa ajassa?* Helsinki: Minerva kustannus, 189–204.
- MILKMAN, R.** (2010), Introduction, teoksessa Milkman, R. & Bloom, J. & Narro, V. (Eds.): *Working for Justice. The L.A. Model of Organizing and Advocacy*, Ithaca: Cornell University Press, 1–19.
- PAANANEN, S.** (1999), Suomalaisuuden armoilla. Ulkomaalaisten työnhakijoiden luokittelu. [At the mercy of Finnishness: classification of foreign labour market recruits]. PhD thesis, University of Helsinki.
- PENNINX, R. & ROOSBLAD, J.** (Eds.) (2000), *Trade Unions, Immigration, and Immigrants in Europe 1960–1993*, New York: Berghahn Books.
- RISTIKARI, T.** (2013), *Finnish Trade Unions and Immigrant Labour*. PhD thesis, University of Tampere.
- WATTS, J.** (2002), *Immigration Policy and the Challenge of Globalization*, Ithaca/London: Cornell University Press.